Kui palju riigieelarvest kulub tervisele ja sotsiaalkaitsele?

Kas riik tahab, et hooleta jäänud lapsed kasvaks peredes?

Maarja kooli lapsevanemad tunnevad üksteisest rõõmu

Lastefond on nõus tasuma puudega laste raviprillide eest

Viimsi Raamatukogu
A 0 0 5 7 7 0

VEEBRUAR 2019

PUUTEPUNKTID

SÕLTUMATU AJAKIRI, MIS VÕITLEB ERIVAJADUSTEGA INIMESTE ÕIGUSTE EEST
KÕIK EESTI PUUETEGA INIMESED, NENDE LÄHEDASED JA NENDEGA TEGELEVAD SPETSIALISTID – ÜHINEGE! Nr 75

Viimsi Raamatukogu

Mis tunne on olla kasuema neljale puudega lapsele?

Heiko Kruusi

Puudega lapse toetused tõusevad

Tänavune veebruar läheb ajalukku tõelise sõbrakuuna, sest ühtäkki jõudsid kõik parlamendierakonnad ühele meelele, et puudega laste toetusi on vaja tõsta. Ilma ühegi vastuhääleta jõustas riigikogu seaduse, millega 2020. aasta jaanuarist tõuseb sügava puudega lapse toetus 241 euroni, raske puudega lapse toetus 161 euroni ja keskmise puudega lapse toetus 138 euroni. Pikki aastaid on toetused olnud 69 (keskmine puue) ja 80 (raske ja sügav puue) eurot. Koos tõusuga kulub riigil toetuste maksmiseks nüüd 23 miljonit eurot aastas.

Eelnõu puudega laste toetuste suurendamiseks andis Vabaerakond töösse juba eelmisel suvel. Riigikogu sotsiaalkomisjon arutas teemat pikalt, eelnõu käis isegi korra läbi suurest saalist, aga sotsiaalministeeriumi vastuseisu tõttu jäi seisma. Ministeeriumi seisukoht oli, et raha ei peaks peredele kätte jagama, vaid kasutama teenuste pakkumiseks. Et see aitaks peresid rohkem.

Detsembris toimunud riigieelarve lugemisel tegi Vabaerakond riigikogu suurele saalile veel kord ettepaneku leida puudega laste toetuste suurendamiseks raha juba 2019. aasta eelarvest. Selle ettepaneku hääletasid valitsusparteide saadikud taas maha.

Õnneks järgnes avalik pahameeletorm ja uuel aastal, valimiste lähenedes, võeti teema uuesti ette. Ilmselt ei tahtnud võimul olevad erakonnad puudega laste perede häältest ilma jääda. Veebruari keskel kiitiski riigikogu täiskoosseis Vabaerakonna eelnõu heaks, kuigi nüüd juba paratamatult jõustumisega alles järgmisest aastast. Siiski suur samm edasi!

Tiina Kangro
peatoimetaja

Kui tellitud ajakiri postkasti ei saabu...

Kui olete Puutepunktide ajakirja tellija, aga siis äkitselt jääb see teile postkasti saabumata, siis palun võtke ühendust postifirmaga ja nõudke oma ajakiri kätte!

Puutepunktid on tasuta ajakiri ning seetõttu lepivad paljud ka sellega, kui neil tellitud ajakiri mõnel kuul saamata jääb.

„Arvasin, et ju siis enam ei saadeta, tasuta asja ei saa ju nõuda. Rõõmustasin väga, kui paar kuud hiljem hakkas ajakiri jälle tulema," rääkis toimetusele üks puudega lapse ema hiljuti. Tegelikult oli postifirma jätnud talle ajakirja teadmata põhjusel lihtsalt kohale toimetamata. Soovitasime tal kiiresti Omnivale järelepärimine teha ja nädala pärast olidki kaks vahele jäänud ajakirja tal ilusasti postkastis. Nii tuleks käituda kõigil, kel tellitud ajakiri äkitselt saabumata jääb. Teadke, et toimetus maksab postifirmadele iga ajakirja kättetoimetamise eest! Ja toimetus ise tellijaid nimekirjast ei kustuta – seda teeme vaid siis, kui ajakirja saaja (või keegi tema eest) on toimetusele teatanud, et tellimus soovitakse tühistada või teisele aadressile ümber suunata.

Siinkohal meeldetuletus: kõik tellimused, tühistamised ja ka aadresside muutused palume saata toimetuse meiliaadressile info@puutepunkt.ee. Täname ka kõiki sotsiaaltöötajaid, kes tihtipeale aitavad oma valla eakamatel või puudega elanikel ajakirja tellida või ümber vormistada!

Anname ka veelkord teada, et Tallinnas, Tartus ja Pärnus teeb meile Puutepunktide kojukannet Express Post, mujal Eestis Omniva. ***Puutepunktide toimetus***

Tallinna, Pärnu, Tartu tellijad
EXPRESS POST
Telefon 617 7717
E-post tellimine@expresspost.ee

Kõik teised linnad ja maapiirkonnad
OMNIVA
Telefon 661 6616
E-post info@omniva.ee

PUUTEPUNKTID

Ilmub alates oktoobrist 2011
Väljaandja MTÜ Puutepunktid
Registrikood 80334985
A/a EE452200221053907379
E-post info@puutepunkt.ee
Tellimine www.puutepunkt.ee

© OÜ Haridusmeedia 2019
Peatoimetaja Tiina Kangro
Toimetaja Anne Lill
Kujundaja Heiko Kruusi
Keeletoimetaja Kaja Randam
Trükiarv 8900

Viimsi Raamatukogu

4,8 miljardit eurot: kas vähe või palju?

Kuuleme sageli, et Eesti sotsiaalkulutused on väga väikesed. Ent tänavust 11,2 miljardi eurose mahuga riigieelarvet uurides selgub, et sellest ligi 43 protsenti – 4,8 miljardit eurot kulub pensionide, hüvitiste ja toetuste maksmiseks ning arstiabi osutamiseks.

Lisaks pakuvad sotsiaalteenuseid ja maksavad toetusi omavalitsused oma eelarvest. Võrdluseks: haridusele ja teadusele kulutab riik vaid ühe miljardi, majanduse arendamisele 1,5 miljardit, riigikaitsele 0,6 miljardit, kultuurile 0,3 miljardit eurot ja keskkonnakaitsele alla 0,2 miljardi euro.

Vaatame lähemalt, milliseid kulusid riigieelarvest rahastatakse.

Pensionideks kulutab riik üle 2 miljardi euro

- Riiklikud pensionid (sh töövõimetus-, toitjakaotus- jm pensionid) **1,7 miljardit eurot**
- Riigipoolsed maksed II pensionisambasse **333 miljonit eurot**
- Eri- ja ametipensionid (endised presidendid, riigikontrolörid, õiguskantslerid, kohtunikud, kaitseväelased, enne 2002. aastat ka riigikogulased) **54 miljonit eurot**

Tervishoiukulud (haigekassa) on 1,5 miljardit eurot

Viimsi Raamatukogu

Riiklikud sotsiaalkindlustustoetused

- Lapsetoetus, peretoetused **300 miljonit eurot**
- Vanemahüvitised **247 miljonit eurot**
- Töövõimetoetused **242 miljonit eurot**
- Puudetoetused (lapsed, tööealised, eakad) **76 miljonit eurot**
- Toimetulekutoetus **18 miljonit eurot**
- Töötutoetus **11 miljonit eurot**
- Täiendav lapsepuhkus, puudega lapse vanemate lisapuhkepäevad **10 miljonit eurot**
- Üksi elava pensionäri toetus **10 miljonit eurot**
- Tööõnnetushüvitised **6 miljonit eurot**
- Isapuhkuse hüvitised **5,9 miljonit eurot**
- Elatisabi väljamaksed lastele **4,6 miljonit eurot**
- Matusetoetus **4 miljonit eurot**
- Toetus puudega lapse hooldajale (omavalitsuste kaudu) **2 miljonit eurot**
- Puhkusepäevad sügava puudega täisealise hooldajale **0,7 miljonit eurot**
- Varjupaigataotlejate sotsiaaltoetused **0,1 miljonit eurot**
- Riigi makstav sotsiaalmaks (töötutele, töövõimetoetuse saajatele jt) **164 miljonit eurot**

Peale selle osutab riik töötukassa kaudu tööturuteenuseid ja sotsiaalkindlustusameti kaudu sotsiaalteenuseid (abivahendid, erihoolekanne, rehabilitatsiooniteenus, ohvriabi jms). Ka omavalitsused pakuvad sotsiaalteenuseid ja maksavad toetusi, kuid kuna abivajajate hulk on väga suur, jagub kõigile vaid pisku. Sageli nii pisku, et inimene on ikka hädas.

Paljude teenuste eest tuleb inimestel tasuda omaosalust või need ise kinni maksta. Siin ongi mõttekoht: mis peaks sotsiaalsüsteemis olema teisiti, et kulutatud miljarditest rohkem kasu oleks? Või kust miljardeid juurde saada?

Vida Press

ISSN 22
SAAJA

Ly Sova vanem poeg Argo saab märtsis 36-aastaseks ja noorem poeg Erko on aasta jagu noorem. Lisaks bioloogilistele lastele on Ly üles kasvatanud peatselt 25-aastaseks saava kasupoja. Praegu aga sirgub Ly peres tervelt neli kasulast: 11-, 12-, 14- ja 16-aastane. Kõik neli on pärit ühest ja samast perest ja kõigil neil on puue.

Jaanuaris läks oma vanematekoju tagasi Ly kasulaste, kolme poisi ja ühe tüdruku vanem õde, keda Ly kasvatas ajutiselt kaheaastase hoolduslepinguga.

Kui liita neile kaheksale juurde veel kolm poissi-tüdrukut, kellele Ly on pakkunud kodu ja emahoolt ajutiste, kolme- kuni kuuekuuliste hoolduslepingute alusel, tuleb kokku üksteist noort inimest, kellele Ly on kas ema või on olnud või jätkuvalt on kasuema.

Naine, kes pakub kodusoojust neljale puudega kasulapsele

Heiko Kruusi

„Eks mind vahel ikka hulluks peetakse, naabrinainegi ütleb alailma, et lõpeta ükskord see võõraste lastega jantimine ära, hakka ometi oma elu elama," ütles viljandlanna Ly Sova naerdes, kui temaga telefonitsi kohtumist kokku leppisime. Tõepoolest, vahel on pered hädas isegi ühe puudega lapsega, aga siin on naine, kes jaksab hoolitseda nelja raske lapse eest.

Küsisime kohe algatuseks, kas ühekorraga nii mitme pärisvanemate poolt hooletusse jäetud tervise- ja toimetulekuhäiretega lapse enda juurde elama võtmine teda siiski ei hirmutanud.

„Hirmu kui sellist pole ma ühegi kasulapse saabumise puhul tundnud," kinnitas naine. „Minu esimene eriala on lasteaiaõpetaja, teine eripedagoogika, töötasin aastaid lastekodus. Mul oli juba ammu enne kasuemaks saamist pilt silme ees neist põhjustest, miks võetakse lapsi oma bioloogiliste vanemate juurest ära. Ja ka sellest, kuidas taolised olukorrad neile mõjuvad. Üllatusi selles mõttes pole mul oma kasulastega olnud. Aga ka illusioone mitte," ütles Ly.

Kohtume Ly ja tema lasteperega ühel veebruari tööpäeval Ly kodus, mis asub Viljandi kesklinnas tagasihoidlikus korteris. Üksteise järel saabuvad lapsed koolist ja kuna trennidesse-ringidesse minekuni on veel aega, kaovad nad pärast Puutepunktide toimetaja Anne Lille ja fotograaf Heiko Kruusiga tutvumist kärmelt teise tuppa oma arvutite ja nutividinatega toimetama. Et ema saaks samal ajal rahulikult külalistega juttu ajada.

Ly räägib, et reedest pühapäevani on ta lastega tavaliselt vanaisast jäänud maakodus, mille renoveerimine on pooleli. Seal on rüblikutel rohkem vabadust õues olla ja nende jaoks leidub küllaga ka jõukohast kodust tööd. Aga nädala sees elab pere juba kolmandat aastat linnas. Igaks juhuks on parem, kui lapsed pärast tundide lõppu otse koolist koju saavad tulla. Maale sõiduks tuli neil teinekord tunnike või kauemgi bussi oodata ning mine tea, mis mõte sel ajal kergesti mõjutatavale teismelisele pähe tulla võib.

Nõustaja ja koolitaja ametit pidav pereema on ka oma palgatöö nii sättinud, et laste koolist tuleku ajal on ta kodus. Üheskoos süüakse lõunat, räägitakse läbi kooliuudised ja pannakse paika õhtused plaanid. „Elame nüüd juba üsna samasugust elu nagu teised teismeliste lastega pered. Probleeme aeg-ajalt on, aga kus peres neid poleks? Esimesed aastad olid nendega muidugi väga keerulised, aga see aeg on õnneks juba kaugele seljataha jäänud. Sellest me eriti juttu ei tee ja ega lapsed ise ka taha seda kõike meenutada. Pigem nad eitavad, ütlevad, et midagi sellist pole kunagi olnud," lausub Ly.

Ootamatult kasuemaks

Oma esimese kasulapse tõi Ly koju 18 aastat tagasi. Põhjusel, et üks toona hoolduspere ootel põngerjas ise otsustas ta endale kasuemaks võtta.

„Mõned aastad varem olin maavalitsuse ettepanekul loonud kasuperede toetusorganisatsiooni MTÜ Viljandimaa Kasupered, mis tegutseb edukalt praegugi. Korraldasime kasuperedele koolitusi ja nõustamist ja vahendasime omavalitsustele teavet perede kohta, kes olid valmis kasulapsi vastu võtma. Ja siis ühel päeval helistati mulle Abja vallavalitsusest: neil on üks kuueaastane poiss, keda nad ei tahaks pikalt turvakodus hoida, ja et kas mul pole lapsele mõnd peret välja pakkuda. Läksin poissi vaatama, et seejärel otsustada, missuguse perega ta kokku võiks sobida, peresid oli meil siis arvel 28. Aga niipea, kui poiss mind nägi, võttis ta oma päevinäinud palli, poolikute juppidega pusle ja mudelauto näpu otsa ja ütles: tädi, ma tulen sinuga! Nii mu kasuema teekond pihta hakkaski. Lihtsalt läks nii."

Ly kodus on tavaks, et majapidamistöid tehakse üheskoos ja rõõmuga. Õppimine on kohustuslik, aga ka perekond on tähtis.

Ly enda pojad olid sel ajal juba täisikka jõudmas. Ly ise oli töö ja vabatahtliku tegevuse kaudu vanemliku hooleta jäänud laste probleemidega kursis. Vastuseisu kasuvenna saabumisele poegadel polnud.

Poiste isa oli pere juurest juba aastaid varem lahkunud ning seega tuligi Lyl otsuse tegemisel arvestada ainult poegade arvamusega. Hiljem, kui kasuvennaga probleemid uksest ja aknast sisse sadama hakkasid, kippusid poisid küll väheke porisema, et oli seda nüüd siis vaja. Aga selleks ajaks õppisid nad juba ise ametit ning käisid kodus üksnes nädalavahetuseti ega puutunud kasuvenna tembutamistega nii palju igapäevaselt kokku.

„See väike poiss meil ikka „küpsetas ja keetis“ esialgu korralikult,“ meenutab Ly oma esimese kasupoja kohanemisaega uues kodus.

„Pani mind proovile. Lõikas näiteks kääridega lõngakerad läbi, ma kudusin tol ajal n-ö haltuura korras sokke. Mina ei teinud väljagi – sõlmisin lõngajupid kokku ja kudusin edasi. Vähe aja pärast poiss küsib: noh, kuidas sul siis kudumine ka läheb? Kord lülitas elektripliidi vargsi sisse, kui kodust välja läksime. Sein oli pliidi tagant süsimustaks kõrbenud, kui koju tagasi jõudsime. Jälle, poiss kõnnib minu ümber ja uurib: kas pliidil on midagi viga või? Mina vastasin aga jälle, et pole sel hädа midagi, sein vähe tumedaks tagant tõmmanud, küll ma selle puhtaks küürin!“

Kümme aastat maadlemist

Lapse esimesi kooliaastaid meenutades ütleb kasuema, et alailma oli tunne, et võtaks õige võileiva kaasa ja läheks istuks kohe hommikul koolimaja trepi peale valmis, siis poleks kaugemalt jooksmist, kui jälle jutule kutsutakse.

Poiss oli väga rahutu, lärmakas, vadistas vahetpidamata ja segas teisi. Üheski spordiringis ta käia ei saanud, sest treenerid viskasid ta teiste segamise pärast rühmast välja.

Peale selle oli tal komme koolist tulles poode pidi käia, et haleda jutuga müüjatelt maiustusi nuiata. Räägiks aga, et tal on ema surnud, raske elu jne. Laps oli väikesest maakohast pärit ja seal müüjad muidugi teadsid, kes ta on, ja andsidki talle kaastundest saia, jäätist jm. Suuremas linnas tõi sel moel tegutsemine kaasa aga üksnes pahandusi. Pealegi oli Lyl peredega töötanud inimesena lai kontaktide ring ning nii olid kasuemal poisi „trikid“ teada juba enne, kui laps koduuksest sisse astus.

„Kõik kokku läks selliseks sasipuntraks, et pärast algklasside lõpetamist vahetasime kooli ning poiss läks üle väikesesse maakooli. Seal oli õhkkond rahulikum, klassid pisemad ja ka õpetajate suhtumine erivajadustega lastesse parem. Aga lapsega rassimise peale kulus ikkagi kindlalt kümme aastat, enne kui hakkasin märkama: oo, muutused on hakanud tulema!“ kõneleb Ly.

Praegu elab 24-aastane noor mees kõigiti normaalset elu: hoiab töökohta, tal on oma pere ja juba väikesed lapsed. Kasuemaga on suhted endiselt tihedad, ta käib sageli [illegible] ga külas. Ly ütleb, et mõnikord ikkagi reageerib pisut äkiliselt, [illegible] üldiselt on enesekontroll üsna [illegible] „Ei osanud uskudagi, et ta sellele tasemele üldse välja jõuda [illegible] tunnistab Ly.

Nelja kasulapse emaks

Kui üheksa ja pool aastat [illegible] si jõudis Lyni teade, et neljale [illegible] vallast pärit lapsele otsitakse [illegible] peret, ütles ta esimese hooga [illegible] malt mõtlemata, et mis sest [illegible] – toodagu nad tema juurde. [illegible] ruumi jätkub. Ly elas sel ajal [illegible] di lähedal maamajas, kus ta [illegible] lastega nädalavahetusi veedab.

Seejärel aga pidas ta mõ[illegible] õega, et äkki teeks ikka nii, et [illegible] last võtaks hooldusele tema [illegible] läheks õe perre. Et ühe pere [illegible] jääksid kui mitte päris ühe [illegible] siis vähemalt üksteise lähedu[illegible]

Selgus aga, et laste kodu[illegible] juba vormistanud hooldus[illegible] Ly nimele. Asjaajamisega [illegible] sest turvakodus kasuperet [illegible]

Heiko Kruusi

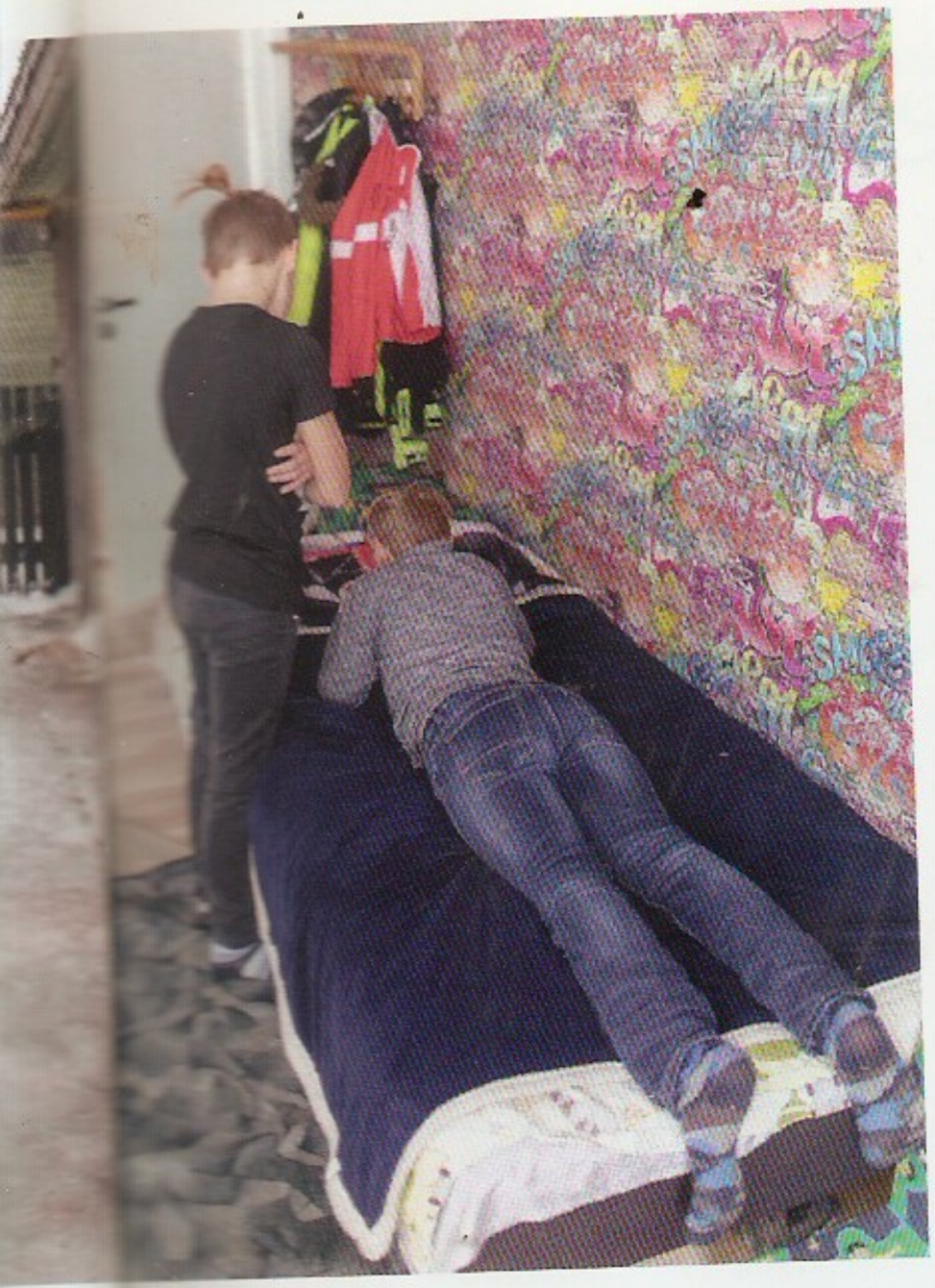

> „Esimesel õhtul mõtlesin õudusega: kuhu ma nad nüüd magama panen?!

mudilased tuli võimalikult kiiresti kindlasse kohta paigutada, sest keegi nende sugulastest oli ähvardanud, et oodake vaid, ta viib lapsed ükskõik mis viisil turvakodust minema.

Ly oma pojad elasid sel ajal ammugi omaette ja ka kasupoeg oli juba 16-aastane. Tema arvamus veel nelja lapse saabumise kohta peresse oli selge ja lihtne: aga nemad peavad ju ka kusagil elama!

„Ütlesingi siis kõiki asjaolusid arvesse võttes oma jah-sõna hommikul ära ja õhtuks oli bussitäis põngerjaid mul õue peal. Kõige vanem neist oli seitsmene, järgmine viiene, pisematest üks varsti kolmeseks saamas ja teine aasta ja seitsme kuu vanune," ütleb Ly.

Algus oli pööraselt raske, alates sellest, et Ly ei osanud piisavalt suure potiga süüagi teha, polnud kunagi nii suurt peret olnud. „Mingit aega kodu ja iseenda ettevalmistamiseks mulle ju ka ei jäänud. Esimesel õhtul mõtlesin õudusega: kuhu ma nad nüüd magama panen?! Esialgu magasidki lapsed lihtsalt laiali laotatud madratsitel. Nädalaga tegime neile ühe toa korda, seadsime narid sisse ja lapsed naridele magama. Siis nägi elu juba inimese moodi välja," kirjeldab Ly nelja mudilase kasuemaks saamist.

Näljas ja hoolimatuses

Hullem kõigist elukorralduslikest asjadest oli Ly sõnul siiski see, millises seisus need lapsed olid. Nad olid igas mõttes täiesti katki. Ly teadis ette, et oma vanematekodus olid lapsed läbi elanud kujuteldamatuid olukordi. Neid oli korduvalt siiasinna loksutatud. Viidud turvakodusse, siis koju tagasi, seejärel lastekodusse, siis jälle koju tagasi.

Ly ütleb, et sellist väntsutamist soosib paraku ka seadusandlus, sest ikka ja ikka tahetakse bioloogilistele vanematele veel üht võimalust anda. Selline praktika aga muserdab lapsi. Nagu ka see, et omas kodus tuleb lastel elada hooldamatuses, hirmus ja näljas.

„Nende sõnavara koosnes ainult sõnadest, mida tavalised lapsed selles vanuses isegi kuulnud pole, need olid ikka eriti „peened" väljendid, mis isegi pisematel üle huulte lipsasid. Suuremad olid kõvasti trotsi täis ja kinnitasid, et ega nad kauaks minu juurde ei jää. Seepärast oli ka iga minu korraldus või nõudmine neile nagu hane selge vesi, nad lihtsalt ignoreerisid kõiki mu ütlusi. Nad olid alatoidetud. Juuste asemel olid lastel peas üksnes õrnad udemed. Küüsi neil ei olnud, ainult midagi kilesarnast sõrmeotstel. Nende nahk oli sinakashall, peaaegu läbipaistev. Valla lastekaitsetöötaja käest kuulsin, et näljaga olid need lapsed isegi koera kausist söömas käinud," kõneleb Ly.

Ly räägib, et tervelt neli aastat kulus enne, kui lastes juurdus kindlus, et tühja kõhu pärast pole neil enam vaja muretseda. Aga nende näljahirm oli metsik. Ja enne, kui see polnud vaibunud, peitsid nad igaks juhuks toitu igale poole varuks. Kõige tavalisemat igapäevast toitu, putru, kartuleid – küll taskusse, madratsi alla või ükskõik kuhu.

Vanem poiss küsis veel aastaid pärast lõunatamist: kas meil õhtusöök ikka tuleb? Ning käis kontrollimas, kas leib on riiulis olemas. Tema peal oli vanematekodus olnud pisemate eest hoolitsemine, ka neile toidupalakese otsimine, mis Ly sõnul on poisi psüühikale suurt kahju teinud.

Kõik neli puudega

Esimesed kuud kulges kasuema toidutegemine iga kord laste valju kisa saatel, sest nad ei jõudnud ära oodata, millal toit valmis saab. Kui söök viimaks lauale tõsteti, ei läbenud keegi oodata, et see ära jahtuks. Söödi peoga, sest nii sai rutem.

Laste seedimine polnud aga koraliku koduse toiduga harjunud, seepärast nad oksendasid palju ja nende kõhud olid alailma lahti. Seejuures lasti kõik, mis ühest või teisest otsast tuli, lihtsalt toa nurka. Neil lastel ei olnudki oma päriskodus väljakäiku ja nad ei osanud teisiti talitada.

Ly ütleb, et aeg-ajalt ikka imestatakse, kuidas ta riskis võtta majja korraga neli puudega kasulast. Naine kinnitab, et otsust saada nimelt puudega laste kasuemaks pole ta siiski kunagi teinud. Tema soovis pakkuda emahoolt ja kodu lastele, kes olid bioloogiliste vanemate poolt unarusse jäetud. Et sellistest oludest pärit lastel on psüühika teistsugune ja ka nende füüsiline tervis on sageli nii pöördumatult kannatada saanud, on kahjuks kurb paratamatus, mis lisandus.

Kõik Ly neli kasulast olid lisaks vaimse tervise probleemidele nõrgukesed, nende luu- ja lihaskond polnud alatoitluse tõttu eakohaselt areneda saanud. Kõigil neljal oli vildakselgsus, kolmel poisil enurees ehk pidamatus, kahel lapsel välja-

Ly ütleb, et kasulaste puhul on vastutus veel suurem kui oma laste kasvatamisel. Aga teisalt saab keerulisi asju palju rahulikumalt võtta.

See ongi minu elu, mis mulle meeldib!

Kui Võrumaalt pärit kasulapsed 2009. aasta septembris Ly hoole alla toodi, oli vanim neist seitsmene ja hakkas kohe koolis käima. Väiksemaid tuli aga asuda harjutama lasteaias käimisega. Nagu erivajadustega lastega ikka nõuab see suurt tööd.

kujunenud südamerike, ühel raske astma. Kõik nad vajasid ravi ja rehabilitatsiooni ning seepärast taotles Ly lastele ka kiiremas korras puuded ning lasi koostada rehabilitatsiooniplaanid.

Suur individuaalne töö

„See oli hädavajalik samm. Oleme mitmesuguste teraapiate ja taastustundide kaudu saanud väga palju abi ning selle kaudu on õnnestunud luua lastele oluline toetav võrgustik, kuhu kuuluvad eripedagoogid, terapeudid, treenerid, psühholoogid, psühhiaatrid jt. Kõik nad juba teavad ja tunnevad neid lapsi ning on alati nõus ja valmis meid nõu ja jõuga aitama," ütleb Ly.

„Ja meil on ka suurepärane rehabilitatsiooniasutus – Värska sanatoorium, kus saame turgutust nii kehale kui ka vaimule. Mina olen seal lastega juba aastaid käinud ja alati ühe lapsega korraga. Teised lapsed jätan seniks miniate või mõne teise sugulase hoole alla. See võimalus tuleb küll mul endal otsida, aga nii saan kordamööda lastele keskenduda."

Ühe lapsega korraga käib Ly Värskas mitmel põhjusel. Esiteks on need neli korda viis taastuspäeva ka tema enda ainukesed puhkepäevad terve aasta jooksul. Ja teiseks on see ainus aeg, mil ta saab lastega üks ühele suhelda. Ly on kogenud, et sellises olukorras avanevad lapsed hoopis teisiti kui kodus hulgakesi koos olles. Nad räägivad hoopis teistest asjadest ja ka emal on aega neid rahulikult kuulata.

Praegu teeb Lyle kõige rohkem muret neljast vanima, 16-aastase venna tervis. Poolteist aastat tagasi oli noormehel insult, nüüdseks on tal diagnoositud *sclerosis multiplex*. Ka pidamatus pole tal üle läinud nagu kahel nooremal vennal, ning lisaks muule on tal laiaulatuslik ajukahjustus.

Mis edasi saab, pole tegelikult kellelegi teada. Ly püüab teha kõik, mis võimalik. ***Anne Lill***

Kuna poiss polnud aga päevagi lasteaias käinud, ta ei tundnud tähti ega numbreid ning lisaks tuli arvestada lapse taustast tulenenud ebakõlasid, siis lepiti kooliga kokku, et hindeid talle esialgu ei panda. Et las esimene kooliaasta olla talle eelkooli eest ja uuel sügisel alustab ta õpinguid taas esimesest klassist.

Pisematele lasteaiakohtade [illegible] kimisega oli Ly sõnul tükk[illegible] mist. Seadus ei luba ju kasuv[illegible] mal hoolduspere[illegible]lapsi enda [illegible] sisse kirjutada (nende sisse[illegible] jääb sellesse valda, kust [illegible] on), aga lasteaiakohti avab [illegible] valitsus ainult oma piirkonna [illegible] le. „Sa pead ikka hullult tões[illegible] maoli maas roomama, et saa[illegible] teaiakoht teise omavalitsuse [illegible] le! Lihtsam olnuks vist hakat[illegible] igal hommikul Võrumaale last[illegible] vedama," ütleb Ly naerdes.

„Kohad me viimaks maa[illegible] se abiga saime, aga lastea[illegible] nemine läks neil hirmus vae[illegible] Neid oli ju korduvalt jäetud [illegible]

Heiko Kruusi

Kasuema rõõm on see, kui keerulistest oludest tulnud lapsed hakkavad aastate pärast koju tooma kiituskirju ja medaleid.

> “ Seadus ei luba ju kasuvanemal hooldusperelapsi enda juurde sisse kirjutada.

tänna, seepärast oli neil hirm mahajätmise ees. Pikka aega käisid nad lasteaias mõne tunni, hiljem poole päeva kaupa, et nad ei peaks seal magama. Siis tulid riburada viirused, nii et ega esimestel aastatel väga palju neid valu ja vaevaga hangitud päevahoiukohti kasutada ei õnnestunudki.“

Koostöö õpetajatega

Probleemide ja arusaamatuste ennetamiseks ja lahendamiseks on Ly nii lasteaias kui ka koolis kasutanud lihtsat retsepti: tee õpetajatega koostööd. Kõik olulised detailid tuleks tingimata läbi arutada. Ka seda tuleks rääkida, mida vanem ühel või teisel puhul kodus teeb või tegemata jätab, mis lapsel kõige paremini töötab ja mis mitte. Ning kindlasti tuleks olla avatud õpetajate tähelepanekutele. Alati on parem rääkida rohkem kui vähem, sest vinduma jäänud probleemidel on komme lumepallina kasvada.

„Mul on tegelikult uskumatul kombel vedanud,“ märgib Ly, „sest minu teele on üksteise järel sattunud mõnusad ja mõistvad õpetajad. Mind minu probleemide hunnikuga ei ole tõugatud, vaid vastupidi – olen saanud tuge. Väikese mööndusena võin siiski tunnistada, et väiksematele kasulastele kooli valides sai otsus tehtud selle järgi, missugune õpetaja parasjagu klassi võtab.“

Ta lisab: „Aga mul on tõesti vaid üks negatiivne kogemus laste kooliga seoses ja see pärineb ajast, mil üks mu kasulastest läks erivajadustega laste kooli. Selles koolis lokkas nii emotsionaalne kui ka füüsiline vägivald. Seda peeti seal normiks ja pigem püüti mind paika panna: mida sa siin veel nõuad! Aga mina ja minu laps polnud siiski ainsad, kellele olukord ei tundunud normaalne. Linnavalitsus õnneks mõistis meid ja eelmisel sügisel avati meie laste jaoks uus väikeklass teises koolis.“

Järjekindlus viib sihile

Ly räägib, et praegu ei ole tal laste õppimise koha pealt enam suurt midagi kurta. Kõik kasulapsed õpivad neljadele-viitele, tüdruk küll lihtsustatud õppekava järgi, sest tal on mõningane vaimne alaareng, aga omal tasemel ta õpitulemustes vendadele alla ei jää.

Neil kõigil on oma huvitegevused, kaks last on tublid sportlased – medaleid ja karikaid on terve lastetoa sein täis. Noorim vendadest tuli koolis Informiini* võistluse võitjaks ning saavutas tubli tulemuse noorkotkaste matkamängul. Eakaaslastega saavad nad hästi läbi ja üks lastest on klassis isegi liidripositsioonil.

„Kui kokku võtta, siis meie elu kulgeb tõepoolest nii nagu kõigil lasterikastel peredel. On muresid, on hullult keerulisi hetki, aga samas saabub keegi lastest koju suu laia naeru täis ja kannab ette, et ta on millegi tõeliselt vahvaga hakkama saanud. Nii et kui keegi mulle järjekordselt etteheiteid teeb, miks ma viimaks oma elu elama ei hakka ja end teiste inimeste hooletusse jäetud laste ümberkasvatamise peale kulutan, siis küsin mina vastu: aga missugune on siis see minu oma elu? Mina leian, et see praegune ongi. See ongi minu oma elu, mis mulle meeldib.“ ***Anne Lill***

* Noorte infootsijate võistlus, kus hinnatakse oskust orienteeruda internetis ning leida vastused küsimustele, kasutades otsingumootoreid ja andmebaase.

Eesti omavalitsused on kahjuks väga erinevad

Ligi kahekümne aasta pikkuse kogemusega kasuema ja kasuperede nõustaja-koolitaja Ly Sova arvates on kasuperede hea toimetuleku üks väga oluline eeldus hea koostöö laste kodukoha omavalitsusega.

Ly ütleb, et tal endal on väga hästi läinud ning koostöö nii Abja vallaga, kust oli pärit ta esimene kasupoeg, kui ka praeguste kasulaste koduvalla Võru vallaga on sujunud tõrgeteta. Paljud kasupered kogevad aga kohalike omavalitsustega suheldes väga suuri raskusi.

Näiteks kas või see 240 eurot, mis on ette nähtud lapse isiklikeks kulutusteks. „Riided, toit, arvuti, kinopilet – kõik sellised konkreetselt lapsele tehtud kulutused lähevad selle summa alla," selgitab Ly. Ta ütleb, et vaidlusküsimus on kodukulud: küte, elekter, kardinad akna ette jm. Põhjenduseks öeldakse, et maja peab soe, valge ja korras olema igal juhul, sõltumata sellest, kas peres on kasulapsi või mitte. Samas lastekodus kaetakse iga viimanegi kulu lapse pearahast.

„Eraldi teema on, et paljud omavalitsused nõuavad kasuperelt selle 240 euro kohta ülitäpset aruannet, viimase kui piima-leiva tšekini välja. Minult sellist aruannet ei ole nõutud. Naljatamisi ütles lastekaitsespetsialist, et kui mul tõesti hakkab sellest 240 eurost lapse kohta midagi üle jääma, siis olgu ma kena ja tehku talle aruanne, siis ta õpib ise ka elama!" lisab Ly naerdes.

Lisaks on Võru vald maksnud Ly kasulaste huvitegevuse ja trennide eest ning ka rehabilitatsiooniteenuse omaosaluse arved, laagrites, võistlustel, ekskursioonidel käimisega seotud lisakulud jm. Ly ütleb, et kahjuks pole see kaugeltki igal pool nii, kuigi 1000-eurone pearaha on ju lapse jaoks omavalitsusele eraldatud.

„Meil toimuvad suviti kasuperede mitmepäevased suvekoolid ja viimati maksis seal osalemine 45 eurot inimese kohta. Üldjuhul maksavad vallad-linnad selle osalustasu kinni. Aga ühel seitsmekesi saabunud kasuperel tuli osalustasu omast taskust kinni maksta. Kõigepealt oli vald nõudnud kasuvanematelt palgatõendit, kas ikka ei ole tõesti endal raha. Lõpuks põhjendas valitsusametnik väga kummalisel moel,

> “ Paljud kasupered kogevad omavalitsustega suheldes väga suuri raskusi.

et aga neil peaks ju raha küllalt olema, nad käivad ju suvel koos lastega metsas marju korjamas, mängivad neid ja teevad endile hoidiseid. Sellest toob Ly negatiivse näite kasuperede toetamise praktikast ühes [illegible] omavalitsuses.

Oma laste valla kohta on tal [illegible] misi häid näiteid. Kord oli lapsevaja erivajadustega laste kooli [illegible] isikut. Kool oli sellele vastu. [illegible] mendiks toodi, et seda ei lubata isegi seadus jne. Võru valla [illegible] aeti asjad kiiresti korda, leiti kaasaisik ning sõlmiti temaga [illegible] Teine juhtum oli alles hiljuti.

„Meie kuueteistkümnene [illegible] ku sõrad vastu, nagu see teismelistel ikka juhtub: kooli ei lähe, [illegible] le minna ka ei taha, mitte midagi ei taha, jätke mind lihtsalt [illegible] Pidasin siis nõu valla lastekaitsetöötajaga ja tema ütles, et ta [illegible] uurib asja. Paari päeva pärast [illegible] ise kohale ja rääkis poisiga. Pakkus talle välja mitu lahendust: kui [illegible] lis käia ei meeldi, siis on see, [illegible] veel kolmas võimalus. Rohkem [illegible] malusi pole. Mõtle järele ja [illegible] otsus! No läks nii, et poiss [illegible] maha ja käib aga koolis edasi."

Oma laps või kasulaps?

Küsimusele, mis on oma lapse ja kasulapse kasvatamise vahe, vastab Ly, et kasulapse korral on vastutus veel suurem. Ja kasuema mitte üksnes ei vastuta lapse eest, vaid on ka aruandluskohustuslik omavalitsuse ees, kellega tal on sõlmitud hooldusleping.

Juriidilises mõttes on seega olukord palju keerukam. „Võtame või näite, et mu oma laps kukub puu otsast alla ja murrab luu. Muidugi on iga ema sellises olukorras mures ja ehmunud, tormab lapsega EMOsse ja põetab teda pärast nii hästi, kui oskab. Seejuures sõitleb muidugi iseennast, oli siis vaja teda sinna puu otsa turnima lubada jms. Kasulapse puhul peanma lisaks omavalitsusele aru andma: mis juhtus, miks juhtus, kas ma ise tegin midagi valesti? Ja ametnikud siis otsustavad, kas olen ikka väärt kasuemana jätkama. Üks mu kasupoegadest põletas kord käed ja pool nägu ära – loomulikult päästsin, mis veel päästa andis, muretsesin kui hull, aga ütlen ausalt: trellid olid kogu aeg silme ees!“ tunnistab Ly.

Ka igapäevase elu mõttes on tema sõnul kasulastega toimetulek keerulisem, sest nende hingeelu on teistsugune. Nende väärtushinnangud, millega nad oma kodust tulevad, on teistsugused. Oma lapsi on vanemad kujundanud sünnist peale ja nende tunnetamine on kindlamal alusel. Samas kui käitumisprobleemidest rääkida, siis on Ly sõnul emadel-isadel ka oma bioloogiliste lastega sageli täpselt samasugused mured kui kasuvanematel kasulastega.

Ly kogemusel on väga keeruline kasvatada kasulast, kes on tulnud perre mõnekuulise hooldusleping-uga. Need lapsed ei ole motiveeritud kasuperega kohanema. Ja väga keeruline on hoida kasulaste suhteid bioloogiliste vanematega. Seda aga näeb seadus ette ning ka inimlikust seisukohast on loomulik, et iga inimene teab, kus ta juured on ja kes on ta ema ja isa.

Sageli aga võib vanematega suhtlemine lapsele kasu asemel hoopis halba teha. Ly räägib, et jaanuaris läks oma pere juurde tagasi tema praeguse nelja kasulapse vanem õde, kes oli Ly hoole all kaheaastase hooldusleping-uga. Neiu oli seksuaalselt väärkoheldud, ta emalt olid vanemlikud õigused kaheks aastaks ära võetud, aga kohtumäärus nõudis, et ema ja tütar peavad telefonitsi suhtlema ning kaks korda kuus ka kohtuma.

„Need kohtumised mõjusid lapsele laastavalt,“ ütleb Ly. „Ema manipuleeris tütrega, lubas maad ja taevad kokku. Pärast koju tulekut elas tüdruk kõik selle meie peal välja ja läks terve nädal, enne kui meie kodune elu jälle joonde sai. Aga siis oli ees juba uus kohtumine! Jumal tänatud, et omavalitsus sekkus ja kohtumised jäid lõpuks ühe korra peale kuus.“

Ly Sova: riik tegelikult kasuperedest ei hooli

Kui Eesti vabariik taastati, hakkas pihta jutt, et vanemliku hoolitsuseta lapsed ei peaks elama lastekodus, vaid kasvama üles peredes. Aga mis toimuma hakkas, oli ristivastupidine! Lastekodudele hakati eurorahadega ehitama peremaju, kus üritati neile luua „perelähedast“ elu. Ja kui majad olid olemas, tuli need ju lastega täita, et siis laste pearahadest majade ülalpidamiskulud katta.

Mida aga tähendab „perelähedane“ elu? Mina vaatan asjale nii, et pere kas on või seda pole! Mul tulevad lapsed koju, ema on kodus, tuba on soe, söök on valmis. Siis hakkab ema nõudma: nüüd on vaja õppida, kodu korrastada. Kui öösel lapsel kõrv valutama hakkab, tuleb ta minu käest abi otsima. Aga lastekodus inimesed vahetuvad, kasvatajad käivad graafiku järgi tööl, on graafiku järgi puhkusel. Töösuhe on ju hoopis midagi muud kui peresuhe.

Kasuperes kasvav laps saab kindlasti iseseisvaks eluks palju parema pagasi kaasa kui ükskõik kui moodsas lastekodu peremajas sirguv laps. Kasuperelapsel jääb alles kasuvanem ja lapsepõlvekodu, see uks, kust ka hiljem võib igal ajal sisse astuda.

Ometi eelistab riik siiani lastekodulapsi, juba ainuüksi pearaha määramisel. Asutuses elava lapse eest maksab riik kohalikule omavalitsusele ligi 1300 eurot, peres elava lapse eest vaid 1000 eurot. Ja sellestki käsib seadus perele anda vaid 240 eurot lapse kulude katteks ja veerandi jagu miinimumpalgast ehk 135 eurot kasuvanema toetuseks.

Ilmselt peitub just selles üks põhjusi, miks meie lastekodud on siiamaani lapsi täis ja ikka napib peresid, kes kasulapse kasvatamise väljakutse vastu võtaksid.

Tuleb tõdeda, et ka omavalitsuse jaoks on mugavam ja lihtsam paigutada laps lastekodusse, kus peaksid olemas olema kõik tugisüsteemid, ning ametnikel pole siis enam vajadust selle lapse ja tema probleemidega tegeleda. Lapse kasuperre paigutamisega kaasnevad aga kohustused: kodukülastused, aruandlus, jooksvate kulutuste katmine. Ja kasupere ise vajab samuti tuge.

Päris tihti juhtub nii, et isegi kasuperedele ette nähtud PRIDE-koolituse läbinud ja kasuperede riiklikku registrisse kantud pered ei söanda siiski seda viimast otsustavat sammu teha ja kasulast hooldusele võtta. Miks see nii on? Siin on mitu vastust. Esiteks hirm liiga keerulise bürokraatia ees. Ja teiseks kartus kogu meie ühiskonnas järjest süvenevate käitumishäirete ees.

Mul endal on omavalitsustega vedanud, aga teiste perede näidete põhjal saan väita, et paljudel omavalitsustel on põhjust ka peeglisse vaadata. Minu kogemusel ei ole peamine põhjus, miks pered hooldusleping-u on katkestanud, mitte see, et lapsega ei saada hakkama, vaid just kurnavalt pingelised suhted omavalitsusega.

Ly Sova, pika staažiga kasuvanem

Kasuperede liit: peres

Eesti Kasuperede Liidu juhatuse esimees Malle Kobin (pildil), kes on ka ise aastaid oma kodus kasulapsi kasvatanud, toob välja mõned suured takistused, miks Eestis kasuperesid piisavalt ei ole.

Tema sõnul on üks põhjusi ülisuur bürokraatia, mis kasulapse peresse kasvama võtmisega kaasas käib. Ka tasu on selle töö eest väga väike: kui võtta peresse neli kasulast, saab kasuvanem nende peale kokku vaid miinimumpalga-suurust tasu. Ja sedagi maksavad omavalitsused enamasti toetusena, mille juurde ei kuulu tervise- ega pensionikindlustus.

Seega jätkab enamik kasuvanemaid tööl käimist. Aga kui selgub, et perre on tulnud puudega või tõsiste tervisekahjustustega lapsed, on seda kõike üksjagu raske korraldada. Eriti kui asjaga käib kaasas lõputu paberitöö ja kõikide asjade dokumenteerimine-tõestamine.

Kas seda juhtub sageli, et kasuperedesse tulevad puudega lapsed?

Tegelikult on kõik lapsed, kes oma bioloogilisest perest mingil põhjusel eraldatakse, suuremal või vähemal määral katkise hingega. Seega juhtub väga sagedasti, et isegi kui lapsel kasuperre tulles puudeastet ega diagnoose ei ole, siis need peatselt hakkavad olema, kui lastega tõsiselt tegelema asutakse.

Lapsed tulevad kasuperre teatavasti omavalitsuste kaudu. Kui-võrd on nende terviseseisund ette teada?

On juhtumeid, kus ametnik teab, aga ei anna infot, sest tal on vaja laps igal juhul ära paigutada. On ka ametnikke, kes on varjanud peresse paigutatava lapse terviseseisundit, eriti psühhiaatrilisi probleeme.

> “Kasupere vanem räägib oma muredest ainult sellele inimesele, keda ta usaldab.

Ühele meie perele öeldi kasulapse puue ja diagnoos alles siis, kui laps oli juba kaks aastat kasuperes mürgeldanud ja pere oli omadega hunnikus. Ametnik lihtsalt ütles, et nüüd te olete valmis seda infot saama, enne oli veel vara. See takistab väga tööd.

Kummalisel kombel ei ole ju ka seaduses punkti, mis paneks omavalitsusele kohustuse anda lapsega kaasa tema kohta käiv info?

Peaks olema normaalne, et kogu info lapse kohta on laual läbirääkimiste ajal, sest kasupere peab teadma, millise lapse ta oma peresse võtab. Vanemad peavad saama adekvaatselt hinnata oma ressurse ja selle põhjal otsustada, kas nad lapse võtavad.

Kui sellist infot ei ole, siis on ka tõenäoline, et see laps seal peres võib-olla ei püsi. Kui ikka kasulaps mürgeldab peres nädalate ja kuude viisi, siis kasupere on lõpuks nii kurnatud, et annabki lapse tagasi ja siis järgneb mis? Süüdistused, et pere ei tulnud toime. Aga tegelikult oli ettevalmistus lihtsalt puudulik.

Nii ongi, et kui laps tuleb [illegible] kodust perekonda, siis on ta [illegible] lik olukord enam-vähem teada, [illegible] kui ta tuleb oma päriskodust, [illegible] sageli seda infot ei saagi. [illegible] paigutata last kasuperre ju üle[illegible] pere on tavaliselt juba pikka aega [illegible] siaaltöötaja vaateväljas olnud.

Kui laps on paigutatud kasuperre, mis siis järgneb?

Lapsele määratakse [illegible] õiguskaitse kohtu poolt. Kohus [illegible] kuue kuu jooksul oma otsused, mi[illegible] lest üks on ka see, kas ja kui sag[illegible] li kohtub laps bioloogiliste vane[illegible] matega. Ja tihti läheb sellega vähe[illegible] sest kohtunik ei tunne last, ei tunne [illegible] kasuperet, võib-olla põgusalt ka [illegible] bioloogilisi vanemaid. Mis edasi [illegible] juhtub?

Toon siinkohal konkreetse [illegible] näite. Laps kohtub oma bioloogi[illegible] se emaga psühholoogi juuresolek[illegible] nagu kohus on määranud. Pärast [illegible] kasupere koju naasmist mürgeldab ta umbes nädala jagu, seejärel [illegible] toimub rahunemine umbes nädala [illegible] aega, kuid siis on uus kohtumine [illegible] bioloogilise emaga ja kõik kordub. [illegible] Sellel konkreetsel perel käis ehk [illegible] lises rütmis umbes kahe aasta jooksul pidevalt.

Kuidas peab sellisele olukorrale vastu kasuvanemate [illegible] Kes vastutab? Eestkosteasutus [illegible] omavalitsus loomulikult. Aga [illegible] das saab omavalitsus vastutada, [illegible] tema pole otsustanud neid kohtumisi korraldada? Kes kannatab? [illegible] Perevanemad ja teised lapsed [illegible] Kes on nõutu? Omavalitsuse [illegible] nik loomulikult, sest kohtumised [illegible] on kõikidele osapooltele täiesti [illegible]

Kas kasuperedel on võimalik [illegible] da ka kriisinõustamist, kui [illegible] päris üle pea hakkab kasvama?

Osaliselt toimib meil [illegible] ma pandud kasuperede liidu [illegible]

dtuleks rohkem usaldada

kute süsteem. Kasupere vanem üldiselt räägib oma muredest ja emotsioonidest ainult sellele inimesele, keda ta usaldab, ning ükski ametnik ei ole see isik.

Kui palju pöördutakse veel kuhugi mujale, seda ma ei tea, aga riiklikku tugisüsteemi ei ole ning isegi kui oleks, siis see ei toimiks. Sellist tööd peaks tegema kasuperede liit ise, aga meil selleks ressurssi ei ole ja seega teeme nii palju, kui jaksame, vabatahtlikus korras. Meie projekte ei rahastata juba aastaid.

Sotsiaalkindlustusameti kodulehel on kirjas, et sealtkaudu pakutakse asendushoolduse pakkujatele igasugust nõustamist. Kas see ei toimi?

Meie ei ole sellega kursis. Pole kuulda olnud sellest midagi.

Räägime rahast. Riik maksab omavalitsustele 1000 eurot kuus ühe kasulapse kohta pearaha. Asutusehooldusel on pearaha veel mitusada eurot suurem. Kui palju sellest rahast jõuab peredeni, kui laps kasvab kasuperes?

Tuhandest eurost 240 makstakse kasuperele lapse ülalpidamiseks ja veerand miinimumpalgast ehk tänavu 135 eurot kasuvanema toetuseks. Sellest 240 eurost tuleb siis osta lapsele söök, riided, kõik muu vajalik, katta ka tema otsesed elamise kulud. Palusin ühel viieliikmelisel kasuperel teha terve kuu kohta kokkuvõte, kui palju on ühe pereliikme kulu, ja oh üllatust, see oli suurem kui 240 eurot. Suvekuudel võib see ka pisut väiksem olla, aga ikkagi on see väga piiri peal. See pere ostab kõik vajaliku poest, ei kasvata ise põllukultuure.

Mind üllatas see, et mõned omavalitsused nõuavad kasuperedelt selle 240 euro kulutamise kohta täpset aruannet. See on siis suur paberimajandus, eriti kui kasulapsi on mitu ning peres on veel ka oma lapsed – kuidas sa tõestad, kellele sa täpselt mida süüa ostsid? Tegelikult ei ole mingit kohustust selle 240 euro kohta täpseid aruandeid esitada – seda ei pea tegema pere omavalitsusele ega ka omavalitsus kohtule. Omavalitsus peab maakohtule esitama aruande lapse isikliku vara kasutamise kohta, mis on kas pärimise teel saadud või mingi muu isiklik vara, näiteks pangakontol olev raha.

Aga siin on uus vastuolu: kasulapse pangakontole kantakse ju nii elatis kui ka puudega lapse toetus. Nende toetuste riigipoolne eesmärk on lapse igapäevaelu kulutuste katmine, aga kasuvanematel puudub õigus seda raha jooksvalt lapse jaoks kasutada – seda raha haldab ja valdab eestkosteasutuse ehk omavalitsuse vastav ametnik. Kui kasulapsel, näiteks puudega lapsel on midagi vaja, siis peab kasuvanem või perevanem minema ametnikult paluma, kas saaks nüüd selle ja tolle eest lapse igakuisest elatisest või puudetoetusest maksta. Ja ametnik siis otsustab, aga ametnikud on teatavasti erineva suhtumisega.

Näide: pere planeeris puhkusereisi soojale maale. Pereema tegi omavalitsusele avalduse, et kasulapse kontolt teatud kulutused hüvitada, aga ametnik keeldus. Mis siis juhtus? Pere otsis teise kasupere, kuhu ta sai oma kasulapse selleks ajaks paigutada, kui teiste pereliikmetega puhkusereisil käis. Miks küll omavalitsus karistas last? Ja mille eest? Asja mõte peaks ju olema ühtne perekond.

Kas omavalitsused kardavad, et kasuvanemad panevad kasulaste rahad pihta? Või mis selle usaldamatuse taga on?

Kui räägime elatisest või puudetoetusest, siis oleks normaalne, et see raha ongi ette nähtud lapse igapäevaelu kulutuste katteks. Kummaline on nõuda nende rahade kohta aruandlust. Eestkosteasutus ehk omavalitsus peab vastavalt seadusele külastama iga kasuperet kaks korda aastas ja siis ametnik näeb, missugune kodu on, kuidas laps riides käib ja lapsega vesteldes saab ka teada, kuidas ta end tunneb ning kuidas ta vajadusi rahuldatakse. Minu meelest on see lõputu küsimine ja palumine puhas bürokraatia.

Kuidas on korraldatud see, kui tulebki kasulaps jätta puhkusele sõites maha? Kas on mingi asendus-asenduskodu variant ka ette nähtud, kuhu lapse saab ajutiselt jätta?

See on olematu, kasupere sipleb ja hüppab siis ise ja leiab mingi variandi. Kui on perepuhkus, siis minu meelest on normaalne, et ka kasulaps kui võrdne pereliige võetakse kaasa. Aga on olnud juhuseid, kus ametnik ongi toonud keeldumise põhjuseks just selle, et ta ei luba kasulapse kontole kogunenud raha kasutada. Aga 240 euroga kuus mingit reisi ju ette võtta ei saa.

Mis saab siis, kui kasuvanem näiteks peab minema kuuks ajaks haiglasse?

Tavaliselt on peres ikka kaks vanemat, siis toimetab teine vanem üksi. Kui on üks vanem, siis ta peab ise leidma lapsehoidja, tavaliselt siis oma lähisugulaste hulgast, keda ta oma koju toimetama usaldab.

Kui omavalitsus saab iga kasulapse pealt riigilt 1000 eurot, aga perele jõuab sellest vaid 240 eurot lapse kulude katteks ja 135 eurot kasuvanema toetuseks, siis mida teeb omavalitsus ülejäänud 625 euroga?

Seda mina ei oska öelda. Ei tea.

Küsinud Tiina Kangro

Hädavajalik on teha ka midagi peale igapäevase rabelemise!

Mõned nädalad tagasi kutsusid Tartu Maarja kooli lapsevanemad Puutepunktide toimetuse külla, et rääkida, kui palju rõõmu annab neile perede omavaheline suhtlemine ja koostegemine.

Saime kokku ühel reedesel õhtul Maarja koolis. Meie vestlusringis osalesid 17-aastaste klassikaaslaste Uno-Hendriku ja Egoni emad Hedvig Tammaru ja Diana Zaikina, 15-aastase Tiia Triinu ema Lagle Aim ning 7-aastase Jaanise ema Daria Tihovski ja isa Jarmo Juštšenkov.

Kõik nad olid näitlejatena kaasa teinud ka Maarja kooli jõululavastuses „Jeesuslapse sünd". Nimelt kui tavapäraselt esinevad puudega laste koolides-lasteaedades aktustel õpetajad-tugispetsialistid ise koos tublimate lastega, siis sel korral otsustas Maarja kooli hoolekogu, et jõulunäidendi toovad lavale lapsevanemad. Ettevõtmine läks hästi korda ja veel nädalaid hiljem olid tükis kaasa teinud vanemad sellest kogemusest elevust täis.

„Minu jaoks oli see üldse esimene kord elus laval olla. Ma ei uskunud alul, et ma üldse millegi sellisega suudan hakkama saada," tunnistab Jarmo. Ta ütleb, et oli kooliajal tagasihoidlik ja temani niisugused rollid ei jõudnud. Nüüd aga, tänu sügisel Maarja koolis õppima asunud pojale leidis ta end äkitselt koos abikaasaga seismas kostümeeritult ja grimeeritult rambivalguses, olles enne seda nädalaid näidendiproovides mütanud ja paksust kaustast tekste meelde jätnud.

„Kõige võimsam oli see, kui meie väike Jaanis, kes koos teiste lastega saalis istus ja etendust jälgis, äkitselt meid ära tundis – ta vaatas ja vaatas ja etenduse lummas algul ei uskunud oma silmi, et meie olemegi seal! Ja siis hakkasid tal pisarad jooksma, kui ta meid ära tundis! Ta istus nagu nõiutud ja oli nii õnnelik," kirjeldab Daria seda sügavat vastastikust emotsiooni. Nimelt olid nad tol päeval Jaanise kooli toonud ning siis öelnud talle, et peavad isaga tööl ära käima ja tulevad hiljem ka peole, et oodaku poiss rahulikult ja olgu viisakas. Kogu jõuluetendus oli laste eest täiesti salajas hoitud.

Hedvig ja Diana räägivad, et ka nemad ei kahelnud hetkegi, kui pakuti võimalust kooli jõuluetenduses kaasa lüüa. „Proovide tõttu oli koormus tegelikult väga suur, täiskohaga töötades ja lapse hooldamise kõrvalt aega leida, et nii palju koos käia, polnud sugugi lihtne ülesanne, aga mitte hetkekski ei kahetse, see andis nii palju," tunnistab Diana.

Ka Lagle ja Hedvig toovad välja just üllatusmomendi, mis lastel oli, kui nad nägid äkitselt kostüümide ja tegelaste taga oma vanemaid.

Seltsis on segasem

Aga jõulunäidend polnud vestlusringis osalenud vanemate jaoks kaugeltki esimene ühine ettevõtmine, kuigi mastaapsuselt oli see kindlasti võimsaim. Näiteks käib osa Maarja kooli lapsevanemaid üle nädala kolmapäeviti savikojas kunsti tegemas. „Eks sellega on nii, et paljud ütlevad, et ei saa tulla, ei leia aega. Ma ise samuti tihti mõtlen, et nüüd küll jääb minemata, nii palju on muid kohustusi. Aga siis võtan ennast ikka käsile ja lähen ja pärast on nii hea tunne, et olen korraks saanud välja igapäevarutiinist ja midagi hingele lubada," räägib Hedvig.

Tema ja Diana käivad lastega koos ka Lõunakeskuses uisutamas. „Mis sest, kui keegi on kärus või toetub raamile. Tõstame aga lapsed ka jäälejaja paneme ise uisud alla," kirjeldab Diana. Pärast on tuju sada protsenti parem kõigil, kinnitab ta.

Diana ja Hedvig räägivad, et asjatega on nende klassi lapsevanemad nii suurteks sõpradeks saanud, et käivad koos ka teatris ja kontsertidel ning üksteisel külas. Kuna nende laste klassis on ka üks lastekodulaps, siis vahel, kui teatrisse-kontserdile minnakse koos lastega, võetakse ka tema kaasa.

Nad ütlevad, et ega kõikide klassiside lapsevanematel ka Maarja koolis nii tihedaid suhteid ei teki, see on ikka inimeste vaba tahe, aga nagu nad teavad, siis paljud siiski omavahel suhtlevad.

Magamata ööd

„See on eluliselt hädavajalik, et teeksid midagi veel peale igapäevase rabelemise. Ja mis see vähegi tõsisema puudega lapse kasvatamine meil Eestis muud ongi kui hommikust õhtuni, vahel ka õhtust hommikuni rabelemine," jätkab Diana.

Ta ütleb, et töötab klienditeenindajana ning neid päevi tuleb ikka ette, kus terve öö pole silmagi kinni saanud, aga hommikul tuleb meik peale panna ja kontoriukse avanedes naeratus näole saada. „Eks meie oma saatusekaaslasi tunneme ning siis ongi vahel nii suur ja rõõmus äratundmine, kui tõstan pilgu ja teisel pool letti on keegi, kes naeratab julgustavalt ja ütleb, et jah-jah, minu laps ka ei maganud täna sitamatäitki, aga küll me saame hakkama, meie oleme ju puudega lapse vanemad ja meid ei murra miskist," kirjeldab Diana lõbusalt naerdes.

Daria ja Jarmo ütlevad, et nende poja klassi lapsevanematel veel enne ti tihedaid suhteid kujunenud ei ole

Tartu Maarja kooli lapsevanemad tegid möödunud aasta lõpus lastele üllatuse ja astusid kooli jõulunäidendis lavale. Erakogu

aga arvavad, et ehk on asi selles, et pole veel jõudnud, esimeses klassis on ju kõigil selle suure elumuutusega nii palju tegemist.

Nagu orav rattas

Nad ise toovad poega iga päev liinibussidega Tartusse kooli Nõost, sest sotsiaaltransporti pole. „Üks sõit on kahe bussiga kokku umbes 40 minutit. Hommikul toome lapse linna, siis ise tagasi Nõosse, aga lõunaks peab üks meist uuesti linna sõitma ja lapse koju tooma. Ta ei suuda praegu veel pikaks päevaks kooli jääda. Eks sellises rütmis töötamine on raskevõitu, kui pead leidma töö, kust saab kogu aeg lapse järel ära käia," ütleb Daria.

Nad loodavad, et laps harjub ja teda saab tulevikus pikapäevarühma jätta. Või isegi kaugemas tulevikus õpilaskodusse nii, et päris iga päev ei peakski linna vahet sõitma.

Kõik vanemad ütlevad, et õpilaskodu teema on aga üldiselt segane. Kas seda üldse rahastatakse ja mismoodi see hakkab olema.

„Kõige keerulisem ongi see, et väga paljud puudega laste perede jaoks nii olulised asjad on Eestis väga keerulised ja tihti ka ebakindlad. Kogu aeg peab midagi taotlema, siis ootama otsust ja lootma, et saab, aga alati ju ei saa. Ja nii on väga raske oma elu planeerida," räägib Hedvig. Diana ütleb, et tema on mõnestki teenusest lausa loobunud, et mitte võtta veel lisastressi kogu selle bürokraatiaga. „Mis vähegi võimalik, teen ise ja „ostan" endale niimoodi bürokraatiast vaba aega," lisab ta muiates.

Jah, tõesti, puudega laste vanemad peavad olema väga tugevad ja terve närvisüsteemiga, et ellu jääda. Hea huumorimeel aitab palju kaasa. Ja suureks abiks on ka head sõbrad, kas või lapse koolikaaslaste pered, kellega ühiseid teemasid on kerge leida.

„Omalt poolt ütlen ka, et ärge kartke, pange käed ise külge, algatage ja tehke, maailm teie ümber läheb sellest aina paremaks! Vaadake kas või meie Maarja kooli lapsevanemaid – nad kõik on nii tublid ja nii normaalsed inimesed!" ütleb Lagle. ***Tiina Kangro***

ISSN 2228-1312
SAAJA AADRESS:

Viimsi Raamatukogu
Kesk tee 1 Haabneeme Viimsi vald
74001 Harjumaa
Perioodika

Lastefond toetab nägemisprobleemidega lastele raviprillide ostmist

Vähekindlustatud pered, kus kasvab nägemispuudega laps, saavad ka tänavu küsida raviprillide soetamiseks toetust SA Tartu Ülikooli Kliinikumi Lastefondilt. Fondi koostööpartner on Tartu ülikooli kliinikumi silmakliinik.

Eelmisel aastal toetas Lastefond heade annetajate toel raviprillide soetamist 49 lapsele kokku 2915 euro eest. Tänavu plaanib fond toetada raviprillide ostmist kuni 60 lapsele kogusummas 3600 eurot. Raviprillid maksavad keskmiselt 60 eurot/paar ja paljudele peredele käib see hind üle jõu.

Raviprille on vaja laste nägemisteravuse parandamiseks, neist on abi ka n-ö laisa silma või kõõrdsilmsuse korral, silmade koostöö tugevdamiseks jms. Väga olulised on keerulisema ehitusega ehk bifokaalsed prillid lastele, kel on tehtud kaasasündinud kae tõttu silmaoperatsioon. Haigekassa kahjuks raviprillide soetamist ei toeta ja sotsiaalkindlustusameti kaudu saab toetust taotleda vaid siis, kui prillid on mõeldud „abivahendiga nägemisteravuse korrigeerimiseks kuni 0,3-ni". See paljusid lapsi kahjuks ei aita. Kui ka kohalik omavalitsus ei ole peret lapsele raviprillide soetamisel toetanud, tasubki pöörduda Lastefondi poole.

Uuri lähemalt toetuse saamise võimalusi kodulehelt www.lastefond.ee.

KUI SAAD AIDATA.
Või kui tead kedagi, kes saab:
MTÜ Puutepunktid
arveldusarve EE452200221053907379
MTÜ Puutepunktid on riiklikus tulumaksusoodustusega mittetulundusühingute ja sihtasutuste nimekirjas.

Suur tänu kõikidele annetajatele!

Jaanuarikuus olite need teie: Maris Luik, Merle Lints, Tarmo Leheste, Sigrid Kristin, Siiri Kl... berg, Ülle Väina, Ere Tött, Merike Toomet, Maret Kivisaar, Kaja Linder, Lenne Rätsep, Ran... Remet, Lilia Tihane, Küllike Lain, Anu Mölder, Ulvi Mellis, Renee Kukk, Evi Johandson, Ma... Selirand, Jannu Holsting, Maarja Helimets, Sander Saat, Maria Praats, Mari Peets, Karolin... Antons, Eva-Ly Pärna, Õnnela Metsaorg, Karmo Kuri, Anne Reva, Heldi Käär, Evelin Peda... lin Padjus, Kreet Ojamets, Kristel Jõksi, Raili Veskilt, Anne-Mari Rebane, Chris-Helin Loik, ... Suursild, Virge Baar, Ursi Joost, Heili Talts, Heli Tenslind, Julia Abiševa, Ivi Ubei-Kon, Ande... Imbi Suun, Ly Mäemurd ja MTÜ Spordiklubi Meduus.
Annetustest kogunes ajakirja väljaandmiseks 489 eurot. Suur tänu selle eest!

Ajakirja väljaandmist toetavad ka